

UNIVERSITY
OF HELSINKI
RURALIA

Toimijalähtöisiä ratkaisuja monipaikkaisuuden ilmastovaikutuksiin: MATKA-hanke Etelä-Savossa

RURAL
SOLUTIONS
FOR
A SUSTAINABLE
FUTURE

Euroopan unionin
osarahoittama

Maaseutututkijatapaaminen
Kuortane
27.8.2025

projektipäällikkö/ väitöskirjatutkija Manu Rantanen
väitöskirjatutkija Annamari Kiviaho
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

SISÄLTÖ

- Tausta
 - Ilmastonmuutos vapaa-ajan asumisen haasteena
 - Etelä-Savon näkökulma
 - Vapaa-ajan asukkaat asiantuntijoina
 - Teoreettisia näkökulmia vapaa-ajanasukkaiden paikkasuhteeseen ja toimintaan
 - Toimintatutkimusmenetelmä
- MATKA-projekti
 - Ratkaisujen löytäminen vapaa-ajanasukkaiden ja tutkijoiden yhteistyöllä
 - Organisoituminen

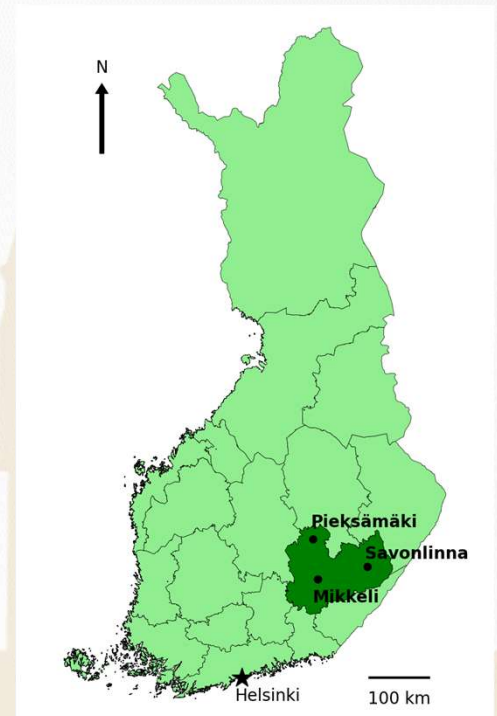
ILMASTONMUUTOS VAPAA-AJAN ASUMISEN HAASTEENA

- Vapaa-ajan asumisen merkitys on ilmastovaikutusta kuvaavan hiilijalanjäljen koossa Suomessa merkittävä: vapaa-ajan asumisen osuus on vapaa-ajanasukkaiden kokonaishiilijalanjäljestä noin 7,5 % (Niemistö ym. 2024).
- Vapaa-ajanasuntojen varustetaso on noussut jatkuvasti ja yhä useammat aikovat parantaa niiden varustusta.
- Vapaa-ajan asumisen päästöt syntyvät sekä liikenteestä, kiinteistöistä että muusta kulutuksesta.
- Lisäksi rantoihin ja vesialueisiin kohdistuu käyttöpainetta.

VAPAA-AJAN ASUMINEN ETELÄ-SAVOSSA

- Vapaa-ajanasukkaiden osuus Etelä-Savon asuntoväestöstä on 42 % (v. 2019, Tilastokeskus 2020).
- Pilottikunnista Mikkelissä on vapaa-ajanasuntoja yli 10 000 kpl, eli se on yksi Suomen suurimmista mökkikunnista.
- Vapaa-ajanasuntojen suhde vakituisesti asuttuihin on Puumalassa 332 %, Mäntyharjussa 195 % ja Kangasniemellä 151 % (Tilastokeskus 2024).
- Alueen vapaa-ajanasunnoista huomattava osuus on maakunnan ulkopuolella asuvien omistamia (n. 66 % v. 2016, Kujala ym. 2018), eli mökkimatkat ovat suhteellisen pitkiä

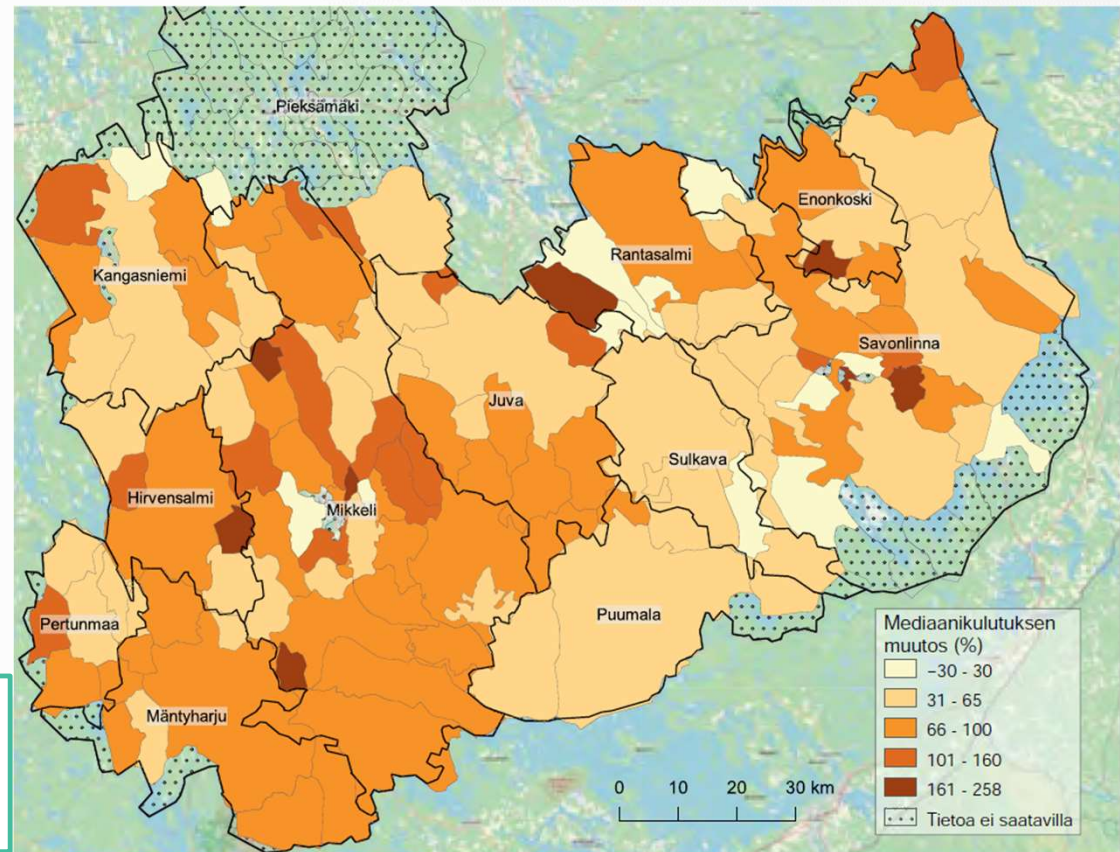

KEVÄT- JA SYKSYKÄYTTÖ LISÄÄNTYNYT

- Etelä-Savon kuukausittaiset vapaa-ajanasuntojen sähkön mediaanikulutusarvot ovat kohonneet
- Kasvu on suurinta kevät- ja syyskuukausina. Vapaa-ajanasuntojen käyttökausi on siis pidentynyt.
- Etelä-Savossa on talvikuukausina käytössä 40–60 % kiinteistöistä ja kesällä yli 80 % (Raun ym. 2022.)

Muutos vapaa-ajanasuntojen sähkön mediaanikulutuksessa (%) toukokuussa 2020 postinumeroalueittain verrattuna keskimääräiseen kulutukseen toukokuussa 2015–2019 (sähkökäyttötietokanta). (Raun ym. 2022)

VAPAA-AJAN ASUKKAAT ASIANTUNTIJOINA

- Yksittäisten ihmisten vaikutus liittyy oman kulutuskäyttäytymisen muutoksiin
- Lisäksi ihmiset voivat osallistua uusien, yhteisöllisten kestävyysratkaisujen kehittämiseen.
- Kehittämisorientoituneet monipaikkaiset ihmiset ovat tunnistettu alueellinen resurssi (Rantanen 2024), joka on usein jäänyt huomioimatta.
 - Heidän suhteellinen merkityksensä lisääntyy
 - Monet heistä suuntaavat kulutustaan mökkikuntiin tietoisesti
 - Monilla vapaa-ajan asukkaista on koulutusta ja kokemusta työelämästä, joiden yhteydessä he ovat joutuneet pohtimaan ympäristökysymyksiä
 - Heillä on myös erityinen vastuu lähellä herkkää luontoa toimimisesta.
 - Lähtökohdat vastuun ottamisesta kestävyyskysymyksiin ovat hyvät, sillä he ovat myös motivoituneita toimimaan kestävästi.

KESTÄVYYSRATKAISUJA MONIPAIKKAISUUDEN ILMASTOVAIKUTUKSIIN: YLIOPISTOKESKUS, KUNNAT JA VAPAA-AJANASUKKAAT

Monipaikkaisen asumisen toimijalähtöiset kestävyysratkaisut (MATKA):

- Ilmastonmuutokseen varautuminen (hillitseminen) käsitetään hankkeessa laajasti, ottaen huomioon vapaa-ajan asumisen aiheuttama paine ekologiseen kestävyYTEEN Etelä-Savossa.
- Monipaikkainen asuminen ja vapaa-ajan asuminen käsitetään hankkeessa synonyymeiksi
- Vastuutahoina Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti sekä osatoteuttajat LUT-yliopisto ja Aalto-yliopisto
 - Tuotetaan paikallisia ratkaisuja monipaikkaisuuden ilmastonmuutosta kiihdyttäviin kestävyysaasteisiin (ilmastonmuutokseen sopeutumiseen)
 - Pilotoidaan uusia organisointitapoja siihen liittyen.
- Yhteistyötahoina ovat alueen monipaikkaiset asukkaat pilottikunnissa Kangasniemi, Puumala, Mäntyharju ja Mikkeli sekä kuntien edustajat.
- Toteutusaika 5/2025–2/2027.
- Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto 2023–2027 sekä Mikkelin seudun kunnat

KESKEISET TAUSTA-AJATUKSET

Gonzalez ym. 2025:

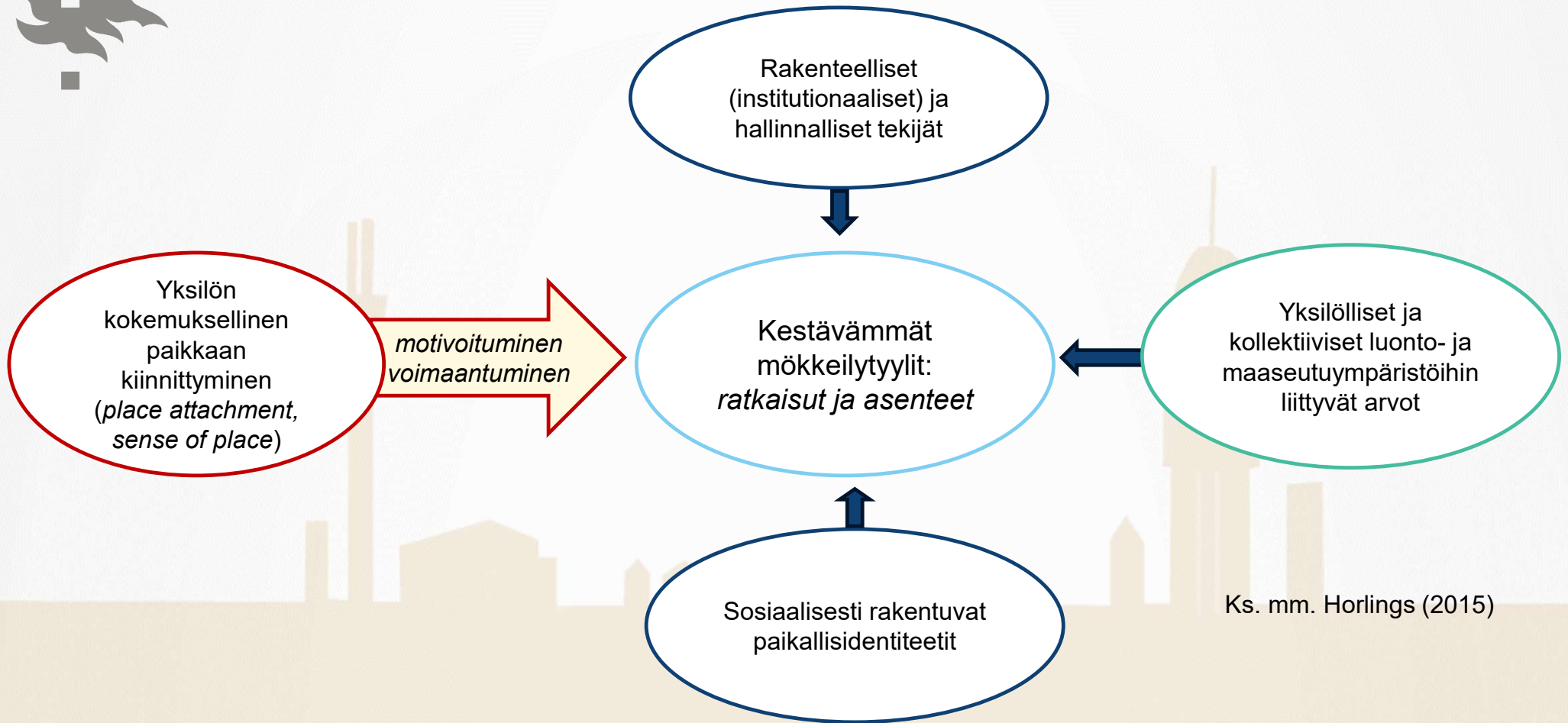
- ...**place** is understood as socio-ecologic and spatial context and **place identity** as shared geographical, cultural, and social realities.
- ... place identities can be leveraged as **governance tools** to bind actors together to collaborate towards a collective goal

Horlings 2015:

- Development and engagement of participants' **values can build co-creative capacity** in place-based development aimed at sustainability
- cultural sustainability has been understood as a **sustainable way of life**, based on ethical choices in everyday activities – the consumption of products and services in relation to the environment and other people

Raymond ym. 2021:

- "...navigating through **global challenges** also involves imagining and practicing new forms and strategies of social resistance and political transformation that build on **citizen's agentic capacities** to initiate **local change to global problems**, and not to adapt them.

MENETELMÄNÄ TOIMINTATUTKIMUS

TASO 4	Yhteistoiminnallinen kansalaistiede (engl. <i>extreme citizen science</i>)	Yhteistyössä tehty tiede – ongelman määrittelystä aineiston keräämiseen ja analyysiin (engl. <i>collaborative science – problem definition, data collection and analysis</i>).
TASO 3	Osallistava tiede (engl. <i>participatory science</i>)	Osallistuminen ongelman määrittelyyn ja aineiston keräämiseen (engl. <i>participation in problem definition and data collection</i>).
TASO 2	Joukkoälykyys (engl. <i>distributed intelligence</i>)	Kansalaistieteilijät tulkitsoijina (engl. <i>citizens as basic interpreters</i>). Vapaaehtoinen ajatusten vaihtaminen (engl. <i>volunteered thinking</i>).
TASO 1	Joukkoistaminen (engl. <i>crowdsourcing</i>)	Kansalaistieteilijät havainnoijina (engl. <i>citizens as sensors</i>). Vapaaehtoinen tiedonkerääjä (engl. <i>volunteered computing</i>).

Kuva 1. Kansalaistieteen tasot (Haklay 2011)

(Svahn ym. 2022).

- Toimintatutkimus (action research) on yleisnimitys joukolle erilaisia teoreettisia ja menetelmällisiä tutkimustapoja.
- Tähtää sekä toiminnan ymmärtämiseen että vaikuttavuuteen
- Tutkimusasetelma muotoutuu vuorovaikutuksessa tutkimuskohteen ja sen intressien kanssa.
- Tutkijoiden osallistuminen ja aktiivinen vuorovaikutus toimijoiden kanssa: eri toimijoiden roolit toteutuksessa ja tuloksissa niin, että ollaan niistä tietoisia
- Tutkijoiden ja osallistujien välille kehittyy elävä vuorovaikutussuhde. Kaikki mukana olevat osapuolet ovat toiminnan subjekteja, ja kaikilla on tärkeä rooli tiedon ja tulosten tuottajina.
- Sekä tutkijat että osallistujat vaikuttavat hankkeen eri vaiheisiin, ja samalla hanke vaikuttaa myös tutkijoihin, eli tutkimusote on refleksiivinen

(Hyyryläinen ym. 2020).

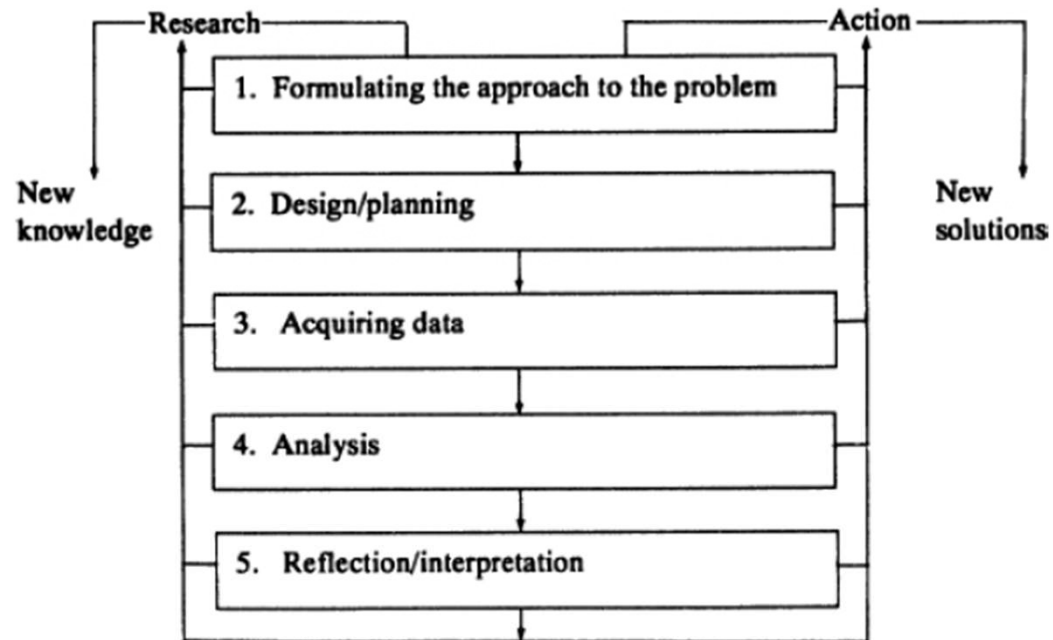

TOIMINTATUTKIMUS PROSESSINA

Participatory action research

An approach to action research which aims to transcend the boundaries between research and activism in order to produce knowledge and action that is directly useful to people, and to empower people through the process of constructing and using their own knowledge.

Sage Research Methods

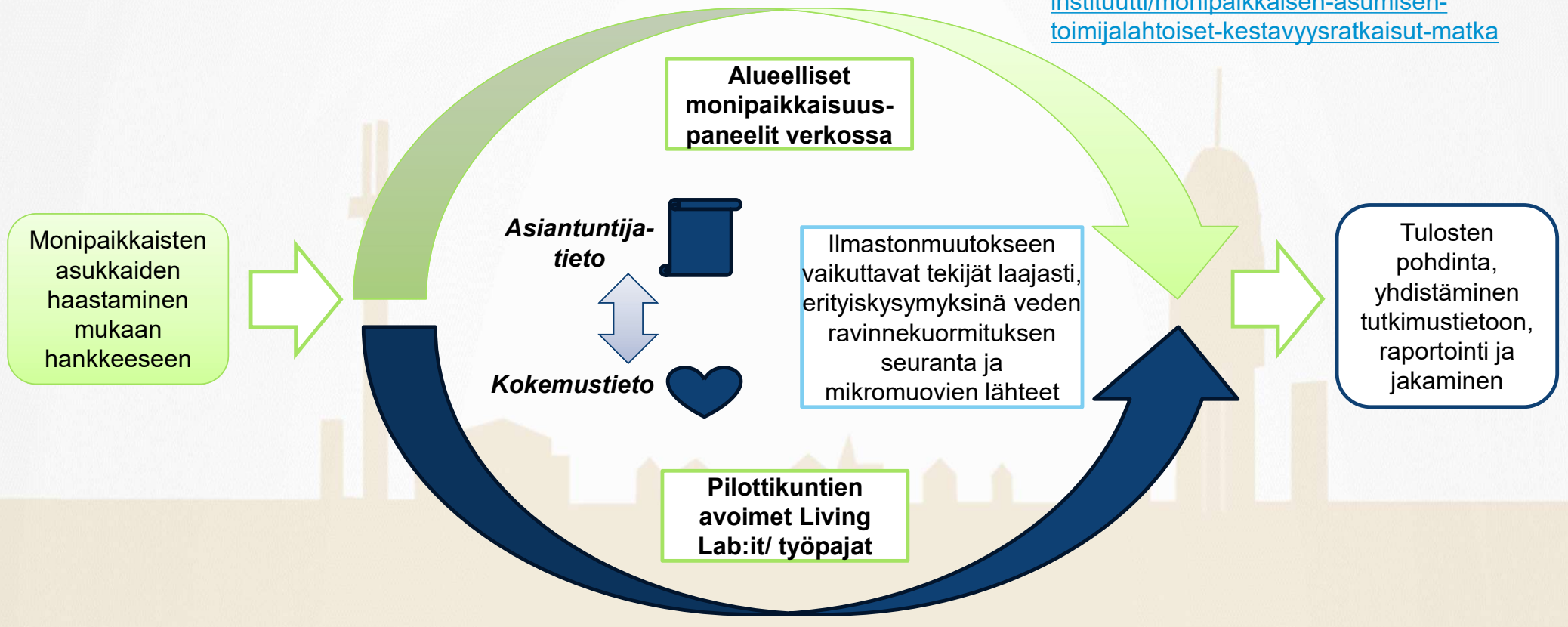
Steps in an Action Process (Jan Irgens Karlsen 2011)

HANKKEEN ORGANISOITUMINEN

Materiaalipankkina:

<https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/monipaikkaisen-asumisen-toimijalahtoiset-kestavyysratkaisut-matka>

KIITOS!

Hankkeen etenemistä voi seurata nettisivuiltamme:

- <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/monipaikkaisen-asumisen-toimijalahtoiset-kestavyysratkaisut-matka>

Manu Rantanen

manu.rantanen@helsinki.fi

Annamari Kiviaho

annamari.e.kiviaho@helsinki.fi

LÄHTEET

- González, L. R. (2025). A dynamic regional branding process as a governance tool for sustainability transitions. *Action Research*. <https://doi.org/10.1177/14767503251342738>
- Horlings, L.G. (2015) Values in place; A value-oriented approach toward sustainable place-shaping, *Regional Studies, Regional Science*, 2:1, 257-274, DOI: 10.1080/21681376.2015.1014062
- Hyyryläinen, T. & Kiviaho, A. E. (2025). Etelä-Savon kunnat kestävyys siirtymän paikallisina toimijoina: Keskustelunavauksia kuntapäätäjille. (Ruralia-instituutin Raportteja sarja; Nro 240). Ruralia-instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/593850>
- Hyyryläinen, T., Rantanen, M., Pylkkänen, P., Hytinkoski, P., Kahila, P., & Saukkonen, P. (2020). Kunnat monipaikkaisessa kehittämishankkeessa - toimintatutkimuksellinen lähestymistapa oppimisen organisoimiseen. (Ruralia-instituutin raportteja -sarja; Nro 203). Ruralia-instituutti. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/316999/Raportteja203.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Niemistö, Johanna, Marja Salo, Kati Pitkänen, Anna Strandell, Teemu Helonheimo ja Antti Rehunen (2024). Mökkeilyn hiilijalanjälki Suomessa. Hiilijalanjäljen koko, osatekijät ja niihin vaikuttaminen vapaa-ajan asumisessa. Maa- ja metsätalousministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165502/MMM_2024_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Puumalan ilmasto-ohjelma 2022–2035
- Rantanen, M. (2024). Monipaikkaiset asukkaat aktiivisina aluekehittäjätoimijoina. *Alue ja ympäristö*, 53(2), 31-49. <https://doi.org/10.30663/ay.144722>
- Raun, J., Rantanen, M., Järv, O., Okkonen, P. O., Laaksonen, I. P. A., & Hyyryläinen, T. (2022). Monipaikkaisen asumisen rytmit Etelä-Savossa - Sähkönkulutustiedot vapaa-ajanasuntojen käytön analysoinnissa. (Ruralia-instituutti. Raportteja; Nro 222). Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/350786>
- Raymond C.M., Manzo L.C., Williams D.R., Di Masso A. & von Wirth T. (toim.). (2021). *Changing Senses of Place: Navigating Global Challenges*. Cambridge University Press.
- Svahn, E., Rabb, V., Rosti, T. (2022). *Kansalaistieteen opas tutkijalle. Vastuullisen Tieteen Julkaisusarja*. <https://doi.org/10.23847/tsv.430>